

**НОВИЙ ПРИКЛАД ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО
ІСТОРИЧНОГО Й СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЕРЖАВИ**

Відгук на книгу:

Монолатій І. Сила Західноукраїнської Народної Республіки: вибрані питання потенціалу, безпеки і дипломатії держави. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2020.

Відомий український історик та етнополітолог І. С. Монолатій є автором багатьох оригінальних монографічних досліджень, присвячених різним аспектам етнополітичних взаємин в Галичині впродовж XVIII–XX ст. та відображенню національної історії в культурних краєвидах сучасних міст¹. Але одна з останніх його книг є результатом широкого використання міждисциплінарних підходів і зокрема – суспільно-географічних та геополітичних. Йдеться про працю «Сила Західноукраїнської Народної Республіки: вибрані питання потенціалу, безпеки і дипломатії держави», яка вийшла цього року в івано-франківському видавництві «Лілея-НВ».

Історія ЗУНР є достатньо добре відображеною в науковій літературі. Але І. С. Монолатій підійшов до її вивчення з дещо іншого погляду, а саме – через застосування такого поняття, як сила держави. Це новаторський і креативний підхід в історичних дослідженнях, адже поняття сили є незвичним для історичних пошуків та дискурсів і водночас одним з ключових в геополітичному аналізі та в дослідженні міжнародних відносин. Як зазначав відомий американський політолог і геополітик українського походження А. Камінський: «Сила в широкому сенсі (географічному, економічному, мілітарному, культурному та ін.) є серцевиною міжнародних відносин»². Для спільноти українських географів важливо, що в понятті силового потенціалу одними з провідних є географічні елементи – територія, природні ресурси, демогеографія та ін. Тому в українській геополітичній літературі поєднаність таких складових держави, як розміри території, кількість, розселення та етнокультурний склад населення, природні ресурси й стан економіки, кількість і якість збройних сил, ефективність державного апарату, прийнято ще називати сукупним геополітичним потенціалом.

І географічна аналітика щодо оцінки потенціалу ЗУНР є широко представленою в книзі І. С. Монолатія. Спираючись на підходи американських фахівців в галузі геополітики Дж.-Дж. Стоесінгера та В. Ферріса, він послідовно характеризує елементи силового потенціалу ЗУНР за такими блоками: 1) територія, населення, збройні сили; 2) форма правління; 3) економічний потенціал. Оскільки емпіричних даних, які повною мірою розкривали б основні риси території ЗУНР та її демографічний потенціал, є недостатньо, то автор, відзначаючи «брак достовірності показників», застосовує порівняльний аналіз різних аналітичних матеріалів, який дає змогу окреслити найбільш обґрунтовані кількісні параметри.

Окрім аналізу формальних показників в оцінках державної території та демографічного потенціалу ЗУНР, І. Монолатій акцентує увагу і на низку якісних характеристик, зокрема, тому факті, що Західноукраїнська Народна Республіка стала однією з перших в Європі держав, яка в основу своєї території поклала етнонаціональний принцип, тобто географію українського народу в кордонах Австро-Угорської імперії без огляду на внутрішні адміністративні межі. Такий підхід створював для ЗУНР передумови для більшої культурної

¹ Лише окремі з них: Монолатій І. С. Етнонаціональні спільноти у Галичині (1867 - 1914 рр.): теоретико-методологічні засади дослідження // Пробл. історії України XIX - початку XX ст. - 2005. - Вип. 9. - С. 275-289; Монолатій І. Від контактів до співпраці: соціально-економічне становлення та культурний розвиток німців у Галичині (1772 - 1940). Коломия : Вік, 2002. - 228 с.; Монолатій І. С. Разом, але майже окремо. Взаємодія етнополітичних акторів на західноукраїнських землях у 1867 - 1914 рр. : монографія / І. С. Монолатій. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. - 735 с.; Монолатій І. С. Інші свої. Політична участь етнічних акторів пізньогабсбурзьких Галичини і Буковини: [монографія]. - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2012. - 430 с.; Монолатій І. С. Діри пам'яті. Як пам'ятаючи, місто забуває. Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2017. – 160 с.

² Камінський А. Вступ до міжнародних відносин. – Львів: Світ, 1995. – 144 с.

однорідності, дуже важливі для функціонування органів влади та вольової мобілізації всієї людності задля досягнення спільних політичних цілей. Але на території ЗУНР залишалися дві великі етнічні меншини, польська та єврейська, від вектора політичної активності яких залежали і перспективи ЗУНР. Автор наводить низку фактів, які засвідчують добре розуміння керівництвом ЗУНР потреби налагодження діалогу з цими меншинами. Зокрема, ним було надано різнобічні політичні права, у тому числі й національно-персональну автономію. Але цей діалог, як підкреслює І. С. Монолатій, був однобічним, «радіше рухом в одному напрямку, грою «в одні ворота» через те, що етнічні меншини не були готовими на той час спільно працювати над розбудовою ЗУНР.

Значну увагу приділяє автор й економічним та дипломатичним аспектам сукупного геополітичного потенціалу ЗУНР, виділяючи, зокрема, прикрі провали державних органів в організації зовнішньої торгівлі та зовнішньополітичних взаємин через недостатність та невідповідність відповідних кадрів, що у сукупності послаблювало й збройні сили цієї держави та не сприяло формуванню її позитивного міжнародного іміджу. Хоча в здійсненні так званої «діаспорної дипломатії», тобто в підключенні до української проблематики різних груп української діаспори, ЗУНР, а згодом і її еміграційний уряд, мали помітні здобутки.

Іван МОНОЛАТІЙ

СИЛА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ:

*Вибрані питання потенціалу,
безпеки і дипломатії держави*

Івано-Франківськ
«Лілея-НВ»
2020

Новизною праці І. Монолатія є спроба аналізу інтелектуального та інформаційного потенціалу ЗУНР, включаючи оцінку підготовленості інтелігенції до державної роботи, наявності інформаційних комунікацій та проведення інформаційної політики і для своїх

громадян, і для зовнішнього світу. Свої висновки автор робить на основі використання широкої сукупності історичних документів та аналітичних матеріалів.

Оригінальною є спроба використання різних сучасних зарубіжних моделей інтегральної оцінки силового потенціалу держав з використанням різних математичних формул. Ефективність застосування цих підходів в історично-географічному аналізі потребує додаткової перевірки, але їхнє використання дало змогу автору зробити логічний висновок про те, що найбільшим геополітичним потенціалом ЗУНР володіла в листопаді 1918 – червні 1919 року, а далі через різні об'єктивні та суб'єктивні причини його значення неухильно зменшувалося.

Отже, з урахуванням оригінальності ідеї, вагомості та новизни одержаних результатів, книга І. С. Монолатія «Сила Західноукраїнської Народної Республіки: вибрані питання потенціалу, безпеки і дипломатії держави» (Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2020) є піонерним та оригінальним науковим дослідженням, в якому розкрито в історичному розрізі основні складові сукупного геополітичного потенціалу ЗУНР. Завдяки міждисциплінарному аналізу, книга є цікавою з пізнавального огляду не лише для істориків, але й фахівців в галузі географії. Запропонована автором методологія всебічного історичного дослідження силового потенціалу має усі підстави для її застосування щодо інших держав минулого.

М. С. Дністрянський, доктор географічних наук, професор